

vendo tantum, quando sc. voluntatem movet ad ali-
quid volendum sine hoc quod aliquam formam im-
primat voluntati, sicut sine appositione alicujus habi-
tus quandoq. facit ut homo velut hoc quod prius non
volebat. Unde nota per virtutem intentionalem
de qua in questione 3. de potentia articulo 7. non
intelligi formam aliquam inherentem. Et dum
articulo sequenti dicit quod nulla creatura potest
non sem- directe immutare voluntatem quasi agendo intra
per im- ipsam: & quod angeli non imprimunt intellectui
primis quasi interior aliquid agentes, quorum tamen
forma. utrumque Deo convenit: quid aliud significat
quam quod Deus operetur in causis, ut eas attingat
& non solum effectum? Sed & questione 24.
rem eandem clarè significat iniquiens art. 1. ad 3. B

quod Deus operatur in unoquoque agente etiam se-
cundum modum illius agentis, sicut causa prima ope-
ratur in operatione cause 2. cum secunda causa non
possit in actu procedere nisi per virtutem causa prima.

Unde per hoc quod Deus est causa operans ut cordi-
operatur bus hominum, non excluditur quin ipsa humana men-
tes sint causa suorum motuum: Unde non tollitur ratio
bus ho- libertatis. Et in responsione ad 4. Causa, inquit, 1. di-
minuitur esse principalis simpliciter loquendo propter hoc
quod magis influit in effectum, sed causa 2. secun-
dum quid principalis est in quantum effectus et magis
conformatur. Si dicas eum non dicere quod influat
in causam. Respondet non ubique omnia dici:
hoc autem licet hic non dicat, sufficienter tamen

dixit multis locis, ac nominatim in responsione
ad 3. docens Deum operari in omni causa seu
agente: Ita in argumento sed contra 4. questione
27. articulo 6. quod insolutum relinquit, ed
quod sit efficax & conclusionem articuli bene
probet, sic loquitur. Causa 2. per prius recipit in-
fluentiam cause 1. quam effectus causa secundarie.

Obijcies, instrumentum non est liberum ad agen-
dum, cum non agat nisi motum, ergo Deus non
influit in causam movendo liberum arbitrium sicut
movetur instrumentum, Respondet B. Thom.
dicto art. 1. quest. 24. ad 5. quod alio modo dicitur
instrumentum magis communiter quicquid est mo-
vens ab alio motum, sive sit in ipso principium sui

Ab in- motus, sive non: Sic ab instrumento non oportet quod
strum- omnino excludatur ratio libertatis, quia aliquid potest
to non esse ab alio motum, quod tamen seipsum movet, & ita
excludi- est de mente humana. Si dicas mentem humanam
tur ratio vocari instrumentum ab alio motum, quia habet
liberta- suum esse à Deo, quod præcisè ad rationem instru-
mentum sufficeret; & quia pendet ab eius concursu
simultaneo: non respondebis ad mentem D. Tho.
ipse enim ideò vocat eam instrumentum, quia non
agit nisi actualiter Deus eam moveat. Cum enim
lib. 1. contra Gent. cap. 45. dixisset: Omnia moven-
tia que sunt in mundo comparantur ad primum mo-
vens quod est Deus, sicut instrumenta agens principa-
le, & 1. 2. cap. 21. Oportet omnes causas inferiores

omnes causa agentes reduci in causas superiores sicut instrumenta-
sunt in- les in primarias: subiungit: instrumentum autem
strum- nunquam adhibetur ad causandum aliquid nisi per
ta Dei. viam motus, est enim ratio instrumenti quod si mo-
vens motum. Ex quibus patet eum causas secundas
non ideò vocare instrumenta Dei quia suum esse
acceperunt à Deo, sed quia non adhibentur ad
opus, nisi per viam motus, sive quia non operantur
nisi Deo actualiter eas movente & in ijs operante:
Et cum longè aliud sit movere causam, in ea ope-
rari, inclinare, immutare, applicare, & in eam
imprimere ac influere quod D. Thom. Deo tri-

buit, quam actionem coëfficere, sequitur ulterius
quod ipse vocet easdem causas secundas instru-
menta, non quia Deus cum ijs earum actionem
coëfficiat, sed quia illas verè & propriè movet ac
inclinat: Unde quest. 28. de veritate art. 4. ad 2.
explicans locum Joannis 6. Nemo venit ad me
nisi Pater meus qui misit me traxerit eum: Tra-
ctus ille, inquit, non importat violentiam sed ope-
rationem divinam quæ operatur in liberum arbitrium
vertendo id quocunque voluerit: Sic illud ad quod
pertinet homo trahitur aliquo modo ad liberum arbi-
trium. Si operatur in liberum arbitrium, ergo ope-
ratur in causam, quia liberum arbitrium est causa,
& sic non concurret in solum effectum.

ARTICULUS XII.

Libro 1. contra Gent. cap. 45. Omnia mo-
vens que sunt in mundo comparantur ad pri-
mum movens quod est Deus, sicut instrumenta ad
agens principale Cap. 69. Effectus causarum secun-
darium in causas primas principalis reducuntur. &
lib. 2. cap. 21. postquam dixit quòd oportet omnes
causas inferiores agentes reduci in causas superiores
sicut instrumentales in primarias: & quod instru-
mentum nunquam adhibetur ad causandum nisi per
viam motus, consequenter asserit influentiam cause
primæ in secundam sicut agentis principalis in
instrumentum his verbis: Instrumentum adhibe-
tur propter convenientiam eius cum causato ut sit
medium inter causam primam & causatum & atin-
gat utrumque, & sic influentia primi perveniat ad
causatum per instrumentum. Ecce ibi clarè dicit
quòd influentia primæ cause sit in instrumentum,
& per illud in effectum; non ergo concurret in
solum effectum. Similem locum invenies q. unicà
de unione verbi art. 5. ad 12. Rursum lib. 2. cap. 23. instru-
agens inquit, particulare se habet ad agens univer-
salem sicut eo posterius, & sicut eius instrumentum.
Capite autem 26. docet tantum abesse ut Deus
coarctetur ad aliquos determinatos effectus, quin
potius ad omnia quibus enis ratio non repugnat,
suam causalitatem extendi: per quod excluditur
quorundam Philosophorum positio dicentium quod
ex hoc quod Deus seipsum intelligit, sicut ab ipso de
necessitate talis verus dispositio quasi non suo arbitrio
limitet singula & universa disponat sicut fides catho-
lica proficitur. Deus ergo non tantum eligit quæ
facienda sunt, sed ita eligit ut singulas causas limita-
et & determinet ad unum certum ac determina-
tum effectum, easque ad illum disponat: Præterea
Deus non solum determinat effectum qui facien-
dus est, sed etiam ipsam causam, ut sapius ex D.
Thoma retulimus, & omnem conditionem: Nam,
ut loquitur B. Thom. cap. 35. Effectus ad intellectu
& voluntate sequitur secundum determinationem
intellectus & imperium voluntatis: sicut autem per
intellectum determinatur rei factio, & quæcun-
que alia conditio; ita & præscribitur ei tempus.

ARTICULUS XIII.

Lib. 3. contra Gent. c. 17. ita loquitur. Sicut Supre-
mum agens movet omnia secunda agentia: omnia
autem omnes fines secundorum agentium oportet quod ordinentur ad
supremum agens, agit propter finem suum: agit autem omnia
supremum agens actiones omnium inferiorum agen-
tium, movendo omnes ad suas actiones & per conse-
quens ad suos fines. Unde patet quàm contra D.
Thomam loquantur qui volunt magis accommodatè
dici quod Deus coëperetur causis secundis
quam quod moveat cætera moventia: cum
hic